

LÅNGFÄRDSSKRIDSKOR OCH ALLEMANSRÄTTEN

FRILUFTS
FRÄMJANDET

Gnistrande snö längst det plogade spåret, härligt blank svartis på insjön, eller den kittlande spänningen att åka bredvid den brutna rännan i havsbandet, skridskor har en benägenhet att tilltala de flesta utövare oberoende skicklighetsgrad. Förutom den obligatoriska säkerhetsutrustningen är det även bra att packa ner det sunda förnuftet och kunskaper i Allemansrätten. Friluftsrådet vill hjälpa till att sprida kunskap om vår unika förmån som Allemansrätten innebär, och vi vill att du som ledare inte bara kan och följer riktlinjerna som Allemansrätten vilar på, utan även informerar dina deltagare om hur man bäst förhåller sig till den.

FÖRORD

Allemansrätten finns inskriven i Svensk grundlag sedan 1994, men den är inte en lag utan är inskriven som ett kapitel om grundläggande fri – och rättigheter. Det kan ses som ett av de få rättsområden utan närmare precision i vad som gäller. Det som vi idag kallar Allemansrätten är en blandning av gamla landskapslagar och sedvänjor tillsammans med hederligt sunt förnuft. Begreppet "Allemansrätten" är däremot relativt nytt och föddes först på slutet av 1930-talet i samband med statens utredning för att främja friluftslivet för tätorternas befolkning.

Allemansrätten stödjer sig egentligen snarare på angränsande lagar, och skulle likväl kunna heta "Allemansskyldigheten". Allemansrätten bygger således på vad man får göra med hjälp av de förbud och straffpåföljder som andra lagar befäster. Till stor del handlar det egentligen om vett & etikett, sunt förnuft och hänsyn till såväl djur, natur, markägare och andra Friluftsfrämjare. "Inte störa – inte förstöra". Allemansrätten är därför inte alltid helt lätt att tolka då rättsfallen har varit få. Men i takt med privatisering av marker och ett ökat tryck på friluftslivet är det sannolikt att fler tvister kommer att följa. För att även i framtiden kunna utnyttja den allemansrättsliga förmån vi så unikt förunnats, gäller det att vi respekterar, vårdar och förvaltar detta kulturarv.

INLEDNINGSDORD

Tack vare Allemansrätten finns ännu möjligheten till den organiserade friluftsverksamheten. Som förespråkare av friluftslivet vill Friluftsförbundet hjälpa till att sprida kunskap om vår unika förmån som Allemansrätten innebär. Därför vill vi att du som ledare inte bara kan och följer riktlinjerna som Allemansrätten vilar på, utan även informerar dina deltagare om vilka förhållningssätt som gäller. Allemansrätten kan bäst beskrivas som en vägledning i rörelsefrihet mellan flera andra lagar som t.ex. Miljöbalken, Jaktlagen och Brottsbalken. Således kan sägas att du har några skyldigheter för att få utnyttja Allemansrätten.

Som ledare bör du därför ha en god uppfattning om Allemansrätten. Skydds- och försiktighetsåtgärder för såväl djur, natur och människa är inte bara din Allemansrättsliga skyldighet, utan dessutom Friluftsförbundets ledord inom våra utbildningar. Det behöver väl knappast sägas att en grupp människor kan verka mer störande än en enskild individ? Att enskilt röra sig obemärkt på annans mark är betydligt lättare än att låta tio-tolv personer "smyga förbi" med sin utrustning över samma stråk.

Hur väljer man sitt aktivitetsområde? Har ni rätt att vistas på platsen ni tänkt er? Finns det särskilda anledningar för eventuella hinder i området påkallade av platsens markägare eller Länsstyrelse? Även om Allemansrätten anses gälla på individuell nivå, så betyder det inte att man inte kan utföra aktiviteter i grupp på privata markområden. Däremot kan man klassa gruppen som en enhet där du som ledare bär huvudansvaret för hur gruppen rör sig i naturen. Många av våra ledare har ofta stor kunskap om området de vistas i med kännedom om vilka områden som hyser känsliga växter eller vilka marker som det lätt lämnas spår i av aktiviteten och undviker dessa. Men det finns tyvärr också för många tillfällen där eldstäder kvarlämnats som en stenring i landskapet. Inte störa - inte förstöra betyder ju att lämna området i det naturliga skick man fann det, och man får ju förmoda att en stenring är tecken på mänsklig aktivitet! Om man däremot inte har stor kännedom om platsen man vill vistas i kan vi rekommendera att i mån om möjligt kontakta markägaren i förväg, det brukar uppskattas och har man tur kanske det redan finns eldstäder utplacerade som kan användas.

Trycket på allemansrätten i skärgårdar och längs kuster har ökat då satsningen på turism i Sveriges skärgårdar gett resultat. Havet, sjöar, vattendrag och stränder är mycket attraktiva friluftsmiljöer, och rent vatten är en väsentlig kvalitet för friluftslivet. Strandskyddet är en för friluftslivet viktig och ovärderlig nationell tillgång. Den allemansrättsliga tillgången till att närma sig strand och klippor från såväl land som hav med utrymme för bad, tilläggsplats för kanot/kajak eller med skridskor etc. är en nationalklenod.

Friluftsfrämjandet värnar om strandskyddets överlevnad, och anser att dispenser från strandskyddet bör ges restriktivt och kontrolleras samt att den olagliga spontanprivatisering såsom eg. murade grillar, flaggstänger och badhytter vid strandkant förhindras.

Skogen står till ytan för den största friluftslivsmiljön i Sverige. Bland sina skiftande skrudar återfinns bokskogen, barrskogen, gammelskogen och trollskogen etc. Naturupplevelserna är oräkneliga och friluftslivets intressen bör tillvaratas i enlighet med miljömålet 1998.

Jord – och skogsbruk i strandnära områden bör ta särskild stor hänsyn till friluftslivets intressen, då det bland annat handlar om att behålla artrikedom och framkomlighet, samt att undvika föroreningar till vattnet.

Odlingsbygden bjuder på ett öppet och attraktivt landskap med öppna ytor, stor artrikedom och kulturminnen. Ur friluftslivets synvinkel är de betade ängs – och hagmarkerna de mest intressanta i odlingslandskapet, eftersom de med sin allmänrättsligt tillgängliga på hela sin yta året om. Friluftsfrämjandet stöder förslag om minskade läckage/utsläpp av näring och bekämpningsmedel till omgivande natur samt till skyddszoner och dammar etc.

För att öka framkomligheten till friluftsfrämjande områden enligt allemansrättens motto bör fler så kallade beträdor, passeringsremсор längs åkrarna, anläggas. Detta bör kunna samordnas med odlingsfria kantzoner. Detta för att förhindra allmänheten att passera över planteringar, som enligt allemansrätten är förbjudet. Ett ömsesidigt gynnande förhållningssätt skapar förutsättningar för ett fortsatt friluftsliv.

Jordbruket måste även ges förutsättningar för att kunna hålla djur på ett hållbart och uthålligt sätt för att kunna bevara naturbetesmarker med sin artrika flora och en stor del av vårt historiska arv.

Fjällen bjuder på en av de allra vackraste tänkbara miljöer, och Friluftsförbundet anser att fjällnaturens kvaliteter är av väsentligt värde att skydda och bevara för hela Sveriges befolkning. Dess känsliga ekosystem kräver stor hänsyn och värnar om ett hållbart friluftsliv med bevarad orördhet men med behovet av framkomlighet tillgodosett.

Rennäringen är ett värdefullt inslag i fjällnaturen med lång historisk tradition. Den måste ges möjlighet att utvecklas på ett uthålligt sätt. Renar är vid bete i stort behov av lugn för att kunna tillgodogöra sig näringen i födan. Enligt allemansrätten har du rätt att vistas i dessa områden, och betrakta dem gärna, men i tystnad och på avstånd. (vid ofredande eller oaktsamhet riskerar du faktiskt till och med böter).

Friluftsförbundet uppmanar staten och rennäringen att tillsammans utveckla alternativa lösningar för att komma till rätta med ett ökat problem utav överbetning i fjälltrakterna.

Ett av våra önskemål är att förmedla kunskapen om hur viktigt det är att känna till de mest elementära begreppen i allemansrätten, och hur det egna beteendet i naturen sätter sina tydliga spår om vi missköter oss. I värsta fall blir vi av med allemansrätten och därmed vår arena. Friluftsförbundet skall vara en stark aktör inom friluftsmiljö och självklart "besittare" av allemansrätten.

Friluftsförbundet följer sitt eget Friluftsmiljöprogram:

- Vi återvinner och komposterar vårt avfall.
- Vi strävar i alla sammanhang att göra helt spårlösa besök på de platser där vi gör våra strandhugg.
- Vi uppmanar alla våra aktiva medlemmar att återställa miljön efter en övernattnings.
- Vi använder skärgårdens sopmajor till vårt avfall.
- Vi eldar endast under säkra former.
- Vi gräver ner spåren efter våra toalettbesök ordentligt.
- Vi följer allemansrätten och beträder inte odlad mark.
- Vi värnar om drickbart vatten, vyer, stillhet, tystnad och utmaningar och uppmanar ständigt våra deltagare att "inte störa inte förstöra".
- Vi är noga med att inte störa och är sparsamma med aktiviteter och turer i känsliga områden och i häckningstid

ORGANISERAT FRILUFTSLIV

Allemansrätten kan användas såväl enskilt, i grupp eller kommersiellt. Den kan alltså användas av många personer samtidigt, vilket en dom i Högsta Domstolen visar från 1996. Däremot är allemansrätten knuten till den enskilde individen vilket gör att arrangörer av organiserade verksamheter bär ett särskilt ansvar. Domen ger vägledning om hur allemansrätten ska tolkas vid kommersiell användning av annans mark för turism. Om verksamheten ger skador på naturen eller besvär för markägaren får arrangören inte längre använda marken på det viset. En verksamhet eller åtgärd som kan förändra eller påtagligt påverka naturmiljön kräver samråd med länsstyrelsen eller kommunen. Det kan gälla stora eller återkommande arrangemang eller anläggningar för friluftsliv och naturturism. Arrangören bör också samråda med berörd markägare. Om det behövs kan länsstyrelsen kräva att arrangören förebygger skador på naturmiljön. Eventuellt kan verksamheten förbjudas av länsstyrelsen eller kommunen. Om en verksamhet orsakar skada kan en arrangör bli skyldig att betala skadestånd.

Det är mycket bra om du som arrangör läser igenom texten i Miljöbalken för att se om något tillstånd eller anmälan behövs. Reglerna i Miljöbalken är till för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller andra besvär. Det finns därför höga krav på dig som använder naturen för organiserad verksamhet. Det handlar om att ha god kunskap om allemansrätten. Du behöver också informera deltagarna om vad som gäller. Du som arrangerar organiserade aktiviteter på annans mark har skyldighet att:

- Skaffa kunskap om allemansrätten.
- Informera deltagarna om allemansrätten och det ansvar som följer den.
- Genomföra skydds- och försiktighetsåtgärder för att undvika skador och andra besvär.
- Välja lämplig plats för verksamheten för att förebygga risken för skador och andra besvär.
- Sköta verksamheten på ett lämpligt sätt. En arrangör kan bli skadeståndsskyldig gentemot en markägare vid skada eller andra besvär

VAR FÅR MAN GÅ?

Tomt

Enligt Allemansrätten får du generellt röra dig över annans mark men inte över annans tomt. Skillnaden mellan vad som räknas som tomt och mark är inte alltid helt lätt, men i allemansrättsliga sammanhang kan det ses som att boenden ska få känna sig ostörda runt sitt bostadshus. Det finns alltså inget begränsande längdavstånd. Ligger huset fritt krävs ett större avstånd än om det ligger inbäddat i en skogsdunge. Så om du håller dig utom synhåll, från bostadshus så borde du kunna känna dig trygg med ditt avstånd. En väldigt underskattad möjlighet att få passera är att direkt fråga person på plats om det skulle vara OK att passera över tomten. Låt då gärna gruppen vänta lite avsidet medan du frågar, och respektera det svar du fått. Oftast brukar det inte vara några problem.

Du får däremot passera externa byggnader som ladugårdar, bodar etc. så länge de som sagt inte angränsar direkt till bostadshuset. Runt dessa ekonomibyggnader är rörligheten större. Ligger dessa helt utanför tomtgränsen kan du passera fritt. Om det är ett båthus eller brygga som däremot ligger i direkt anslutning till tomten (sjötomt) räknas det däremot som tomtbyggnation och är därmed privat och ingår inte i Allemansrätten. Ligger bryggan utanför tomtmarken och utom synhåll för ägaren/boenden så kan du däremot tillfälligt använda bryggan. Du kan till och med tillfälligt lägga till med båt. Däremot är det din skyldighet att lämna bryggan så fort som ägaren själv kommer, och självklart inte hindra ägaren på något vis från att nyttja sin egen brygga. Tänk på att lämna det rent och snyggt efter dig.

En vinterstängd sommarstuga som uppenbart inte hyser någon vintergäst får anses vara OK att passera.

Hemfriden

Enligt brottsbalken har boende rätt till Hemfrid, vilket är straffbart om det bryts. Hemfridszonen gäller där det är uppenbart att de boende får vara ifred (avsett rum, hus, boning), och som inkräktare kan du med stöd av lagen tvingas bort med nödvärn. Hemfrid gäller även dem som bor permanent i husvagn.

Hänsynszon

Den allemansrättsliga regeln som förutsätter hänsyn mot såväl natur, dess besökare och mot markägare innefattar också Hänsynszon. Med Hänsynszon menas den direkta närheten runt tält, badhandduk, tillfällig husvagn etc. Kom ihåg "Inte störa – inte förstöra".

Mark

Generellt kan man annars röra sig ganska fritt i skog och mark, på ängs och- hagmarker och längst stränder, då de anses vara tåliga mot markskador och slitage från allemansrättsliga aktiviteter. Hagar och ängar är härliga marker att vara på men tänk då på att det sker på egen risk då ilska tjurar eller nyfikna kalvar kan lätt dyka upp. Inte heller boskap på rymmen är roligt, vare sig för boskapsägaren eller för trafikanter som råkar ut för dem. Allvarliga skador kan inträffa, och du vill inte vara ansvarig för dem. Så tänk därför på att stänga grindar efter dig (även om de stod öppna när du kom) då lösa djur kan ställa till stor skada för såväl mark, som i trafik, och i din plånbok. Det kan också påpekas att betesdjurens plats för att dricka ibland kan vara just det vattendrag där t.ex. flertalet kajaker ligger uppdragna på land vilket kan hindra dem att komma åt dricksvattnet. Man får använda sitt sunda förnuft helt enkelt för att undvika att störa.

Att få stöta på renar på bete på turen kan vara en häftig upplevelse, och det är lätt att man försöker komma dem närmre in på än vad som är brukligt. Renar behöver nämligen yttersta lugn och ro för att kunna tillgodogöra sig näringen i födan. Så betrakta dem gärna, men i tystnad och på avstånd. Vid ofredande eller oaktsamhet riskerar du faktiskt till och med böter.

Olovlig väg

Men så fanns det ju några begränsningar också i vilka markområden som får beträdas. En sådan är "Olovlig väg", där Brottsbalkens bestämmelser om " olovlig väg" sätter gränserna. Med olovlig väg menas att röra sig utanför väg eller upptrampad stig på mark där det annars inte är tillåtet att färdas. Så förutom tomt gäller detta även odling, planteringar och annan känslig mark som kan ta skada.

Kontakta en markägare

För att få reda på vem som äger marken du planerar att vistas eller slå läger på så kan du få hjälp av Lantmäteriets telefon -eller mailtjänst. Det går till på så sätt att du gör ett utsnitt ur t ex Eniros kartor och markerar ut det området ni har tänkt vara i, och mailar det till Lantmäteriets kundcenter kundcenter@lm.se Där jämför de din kartbild med sin databas och ser vilka markägare som finns inom det eftersökta området. Lantmäteriet har öppet på vardagar mellan 09.00-16.00 och nås på telefon 0771-636363 eller ovanstående mail.

Kostnaderna för detta beror på hur många utdrag på ägare som du behöver. Nio sidor är gratis och sedan kostar det en engångssumma på 50 kr och 2 kr per sida. Skickar du in kartbilden till Lantmäteriet så tar det upp till två dagar för att få ett svar. Men för det mesta om det inte är ett alltför stort område, så kan du få svar på samma dag.

Olaga skyltning

Det finns markägare som av någon anledning inte vill ha allmänheten på sina ägor och därmed tar saken i egna händer och sätter upp falska skyltar med förbudsinriktning. Det kan vara allt från "privat område", "varning för tjuren" till "pågående jakt". Skyltar som på det viset hindrar allmänheten till att vistas på ett för friluftslivet betydelsefullt område måste söka tillstånd för en sådan skylt. Markägaren har däremot rätt att sätta upp informativa skyltar om plantering eller på annat vis känslig mark där tillträde inte är tillåten enligt lag. Även skyltar som varnar om verklig fara är tillåtna, exempelvis om det faktiskt finns en ilsken tjur i hagen, ras eller gruvhål etc. Skyltar som varnar för farlig hund är också olovlig, då en hund som är farlig för allmänheten inte får springa lös utan måste hållas kopplad på löplina eller vara i hägn.

Undantagsfall ges faktiskt tillstånd till avvisande skyltning om en ovanligt vacker plats lockar stora mängder besökare vilket kan medföra skador som t.ex. nedskräpning, brandrisk och störande trafik för markägaren. För att komma till rätta med detta vill Friluftsfrämjandet att man fokuserar på det faktiska problemet d.v.s. förstörelsen och åtgärda det, istället för att man inte lägger vikten vid att det är antalet besökare på platsen som styr. Även försök till utvidgning av den egna tomten förekommer ibland från markägaren, ofta för att skapa sig en illusion av strandtomt. Strandskyddet sträcker sig vanligtvis 100 m åt båda håll från strandlinjen vid sjö, hav och vattendrag (men i vissa fall 200 m). Tecken till privatisering utanför tomtmark inom strandskydd är förbjuden, och du kan ibland ha rätt att vistas på platser som ger sken av att vara privata. Alla former av byggnationer eller andra tecken på privatisering eg. murad grillplats, flaggstång eller soldäck måste ha kommunens eller Länsstyrelsens tillstånd. Strandskyddet är utformat för att skydda och bevara livsvillkoren för djur – och natur, men även för att främja friluftslivet och allmänhetens rätt till strand och bad. Nytt i strandskyddsbestämmelserna är att friluftslivets organisationer faktiskt kan överklaga eventuella undantag av strandskyddsbestämmelserna.

Stängsel

Om du skulle stöta på ett stängsel eller liknande hinder på mark där Allemansrätten annars gäller har du rätt att passera, under förutsättning att stängslet inte förstörs. Om stängslet inte är passerbart kan kommunen kontaktas för att i samråd med markägare sätta upp en grind eller annan passage.

Naturresevat och Nationalparker och andra skyddsområden

I skyddade områden gäller det ofta särskilda regler. Dessa kan inskränka allemansrätten till viss del. I naturresevat och nationalparker brukar det finnas restriktioner i hur och var man får elda, slå läger eller gå i land från sjösidan. Naturresevat och stränder kan ligga under fågel och/eller salskydd för att skydda känsligt djur och/eller växtliv. Under häckningstid brukar det var förbjudet att vistas vid särskilda fågelsjöar och skär. Dessa brukar vara markerade väl med rödgula datumskyltar och svåra att missa. Vissa militära områden brukar vara avstängda för allmänheten, men det brukar i regel vara god skyltning även i dessa områden.

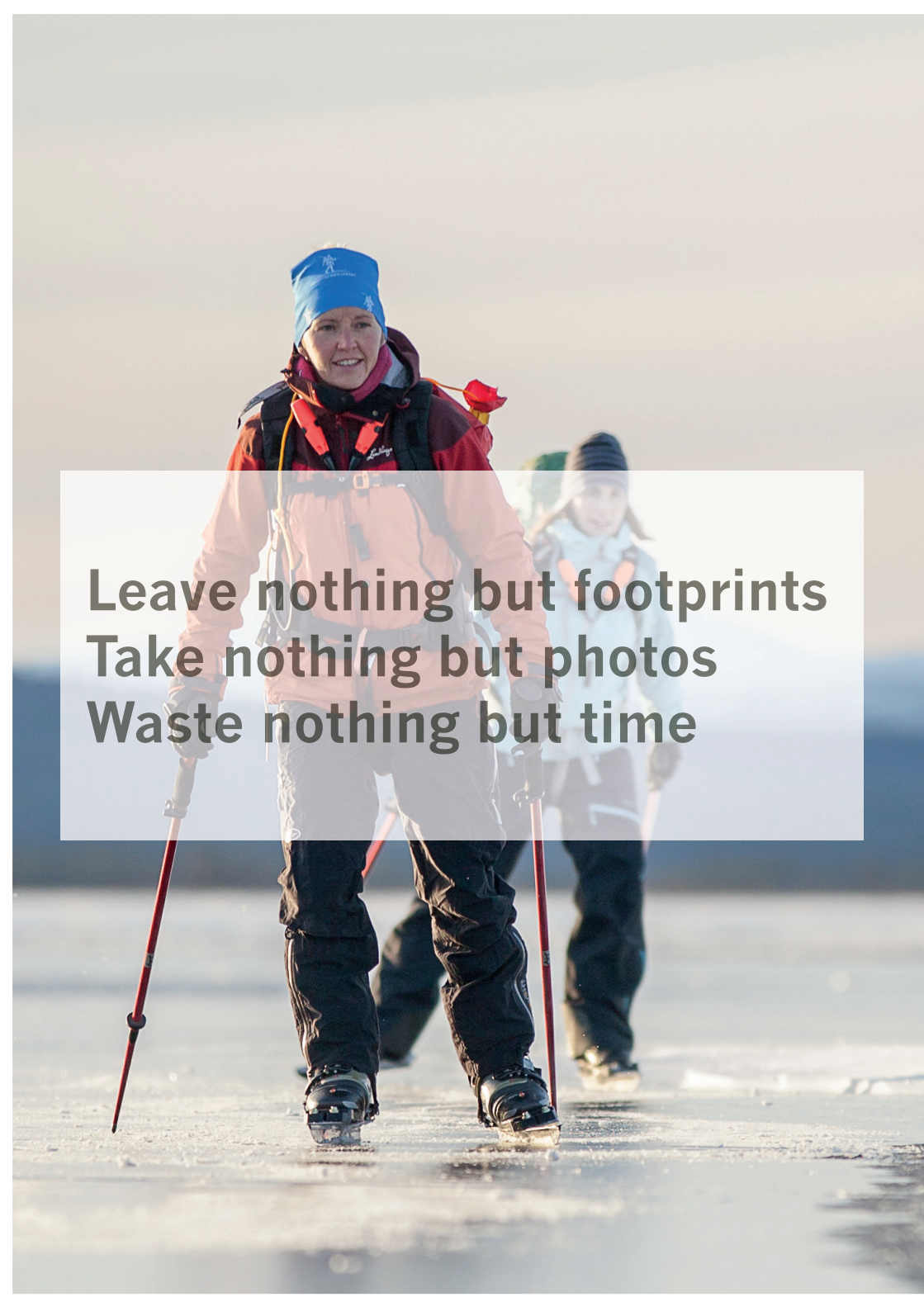
Parkering

Det är oftast tillåtet att parkera vid sidan av vägen, och ställer man sig på så sätt att den inte kan tänkas hindra trafiken eller omkringliggande verksamhet så står den säkert inte i vägen. Tänk bara på att skogs- och jordbruksmaskiner ofta är stora och sträcker sig en bit utanför själva vägen. Det inte är däremot inte tillåtet att köra in på stigar som inte är ämnade för motortrafik. Lämpligast ställer du bilen på en berghäll eller annan mark som inte kan ta skada av bilens tyngd. Platser som bör undvikas att parkera på är t.ex. åkrar, ängar, planteringar och självklart inte heller tomter. Skogsmark som kan tänkas ta skada är heller inte tillåten att ställa bilen på. Stränder bör heller aldrig användas för parkering då det föreligger en hög skaderisk för oljeläckage och nedsmutsning utöver markskadan.

Du kan alltså parkera i vägens omedelbara närhet, förutsatt att den inte påverkar trafiksäkerheten, eller förstås på angiven parkeringsplats. Parkera hellre säkert en bit ifrån och ta en liten promenad som uppvärmning.

SNÖSKOTER OCH TERRÄNGKÖRNING

All mark utanför vägar klassas som terräng, även isar. Terrängkörningslagen är ett skydd för naturens skull och därför kan inte ens markägare själv köra som de vill på sin egen mark, utan är endast tillåtet i samband med skogsbruk, räddningstjänst renskötsel, jakt eller vid t.ex. projektering eller underhåll av friluftsområden. Snöskoter får inte framföras på barmark, utan där gäller samma regler som för alla motordrivna fordon. Vid särskilt känsliga områden kan även snöskoterkörning vara förbjuden om det finns skäl att tro att marken eller naturen kan ta skada i t.ex. de obrutna fjällkedjorna. Snöskotrar hänvisas i allmänhet till skoterleder, men man får i många fall köra på mark där snötäcket är så pass tjockt att du inte skadar underlaget. Platser som däremot har skoterförbud är nationalparker och naturreservat, på skogsplanteringar eller i ungskog (under 2 meter i snitt), eller annan jordbruksmark. Man får inte heller köra på tomt eller enskilda vägar eller i närhet av människor och djur.

**Leave nothing but footprints
Take nothing but photos
Waste nothing but time**

QUIZZ

30 Hur nära hus får man passera eller uppehålla sig?

- Man får ej passera över tomt enligt hemfridszon, eller planteringar/åkermark
- Man får ej gå närmare än på 40 meters avstånd
- Man får passera annans tomt men ej tälta
- Man bör inte gå innanför någons staket

40 Var får jag reda på vad som gäller i Nationalparker och Naturreservat?

- Det brukar vara aviserat på i anslutning till P-platsen eller entrén. Annars via foldrar" av kommun eller Länsstyrelsen.
- bSamma regler som Allemansrätten gäller
- Vid sådana områden får man få bara plocka blommor och bär som är övermogna
- Det finns inga speciella regler gällande dessa områden

50 Gäller Allemansrätten också på vatten?

- Ja, det går bra att bada, åka båt och att ta sig fram på isarna på praktiskt taget alla" vatten. Körning med vattenskoter är däremot förbjuden, utom i särskilda områden som länsstyrelsen har beslutat om. Även lokala förbud eller restriktioner kan" förekomma, till exempel vid fågelskyddsområden, för vattenskidåkning eller för" motorbåtstrafik.
- Ja, det går bra att bada, åka båt, köra vattenskoter, åka vattenskidor och ta sig fram" på isarna på praktiskt taget alla vatten. Dock förekommer lokala restriktioner med" avseende fågelskyddsområden.
- Ja, det går bra att bada, åka båt, köra vattenskoter, åka vattenskidor och ta sig fram" på isarna på praktiskt taget alla vatten.
- Nej, Allemansrätten är begränsad till land

60 Är fastigheten obebodd med brygga utanför tomtgränsen kan du" tillfälligt vila vid bryggan?

- Ja
- Ja, om det inte sitter en skylt med texten "privat brygga"
- Nej, bryggor är alltid privata
- Nej, endast om det sitter en skylt med texten "ej privat brygga"

70 Gäller Allemansrätten organisationer eller turistföretag

- Nej. Allemansrätten gäller endast på individnivå
- Allemansrätten kan användas av många personer samtidigt i organiserade former." Men om ett organiserat användande av allemansrätten medför alltför stora besvär" för markägaren, får allemansrätten inte längre användas på det viset.
- Allemansrätten är till för alla oavsett om det gäller stora grupper som förstör
- Organisationer som rör sig i naturen skyddas av Miljöbalken

Med över 108 000 medlemmar är Friluftsrämjandet landets största friluftorganisation. Varje år guidar vi barn och vuxna på både små och stora äventyr, där glädje, kunskap och säkerhet alltid är i fokus. Genom våra lokalavdelningar kan vi erbjuda Sveriges bredaste utbud av friluftaktiviteter.

Friluftsrämjandet Region Mälardalen

Box 9023, 126 09 Hägersten

Tel. 08-556 307 40

friluftsrämjandet.se/malardalen
regionmalardalen@friluftsrämjandet.se

FRILUFTS
FRÄMJANDET

